

УДК 331.334; 331.37; 331.55

ІНЖЕНЕРНО-ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ЯК УМОВА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

О.М.Зухба

Донецький національний технічний університет

Анотація

Досліджено взаємозв'язок якості інженерної освіти та економічних викликів сучасності. Доведена необхідність удосконалення економічної освіти в інженерно-технічній підготовці випускників навчальних закладів як умови людського розвитку суспільства.

Освіта є однією з важливіших складових людського розвитку. Вона розширює можливості людини в сфері надбання знань та професійних навичок. Особливого змісту людський розвиток та освіта набувають в умовах ринкової системи господарювання. Досвід розвинутих індустріальних країн світу свідчить, що необхідною умовою економічного розвитку світової спільноти та окремої країни є підприємництво. Проте статистичні дані підтверджують, що очікуваного стрімкого підйому сектору підприємництва в Україні не сталося. Цьому факту є багато пояснень як на макрорівні, так і на рівні готовності і здатності людей, насамперед молодих, займатися підприємницькою діяльністю. Щодо останніх, то тут можна особливо виділити такі чинники, як відсутність необхідних економічних знань та досвіду, невпевненість у власній компетенції у бізнесі тощо.

На сучасному етапі розвитку суспільства економічна освіта повинна стати основою становлення та розвитку ринкової економіки. Разом з тим, зміст сучасної економічної освіти є науково-теоретичною основою практичної діяльності кожного випускника навчального закладу як економічного суб'єкта. Серед чинників, які обумовлюють ефективність сучасної економічної освіти майбутніх інженерів, насамперед слід проаналізувати цілі економічної освіти в технічному університеті.

Необхідність зростання якості та розширення спектру економічної освіти технічних спеціалістів детермінується логікою суспільного розвитку. Зростання темпів оновлення технологій на тлі низької мобільності інженерного кадрового складу значно ускладнюють рішення завдань інноваційної перестройки. Недостатність економічних знань відчувають більш ніж чверть випускників інженерно-технічних ВНЗ України [4]. В той же час

створення та впровадження нових знарядь праці, матеріалів, технічних процесів потребує насамперед економічного обґрунтування з метою забезпечення високої продуктивності праці та мінімізації витрат.

Про високій рівень вимог до мобільності інженерного складу в сучасній економіці України свідчить навіть такий чинник, як зміна загального класифікатора видів економічної діяльності, якій займає ключове місце в системі економіко-статистичних класифікацій. В умовах централізованої планової економіки статистичні спостереження та дослідження базувалися на Загальносоюзному класифікаторі галузей народного господарства. Класифікаційною одиницею галузі вважався підрозділ підприємства, якій мав власний баланс. Галуззю була сукупність підрозділів підприємств, що виробляли переважно однорідну продукцію. Кількісні характеристики діяльності галузей віддзеркалювали результати основного виду діяльності в масштабі суспільства.

В сучасних умовах традиційний класифікатор галузей не може забезпечити віддзеркалення існуючої господарської інфраструктури країни та не дозволяє проводити співставлення галузевої структури економіки на вітчизняному та міжнародному рівнях. Перехід до ринкової економічної системи супроводжувався високою диверсифікацією виробництва практично в усіх галузях. Сьогодні значна частка підприємств випускає різноманітну продукцію, а перепрофілювання в умовах ринку стає природним динамічним процесом. Тому в якості одиниці класифікації використовується вид економічної діяльності, якій характеризується комплексом економічних показників (об'єм виробництва, виробничі витрати, трудові ресурси тощо). Перепрофілювання підприємств, детерміноване потребами ринку, значно підвищує вимоги до спеціалістів інженерного профілю в здатності до мобільності. Додаткові можливості професійної мобільності дає багатопрофільна підготовка (на відміну від вузької спеціалізації), наявність додаткових системних знань, зокрема в економічній та гуманітарній сферах. [1]

Віддзеркаленням потреби у поглибленні економічної освіти стає зростання кількості студентів та випускників інженерно-технічного профілю, які намагаються отримати додаткові знання в економічній сфері, отримати економічну освіту як другу, навіть на платній основі [2]. Значною мірою це пояснюється тим, що спеціалісти з економіки мають більше можливостей для працевлаштування, більш затребувані на ринку праці. [5] Крім того, інженер з підприємницькими знаннями,

економічною освітою та досвідом господарювання стає більш конкурентоспроможним і у суто технологічній сфері

Перехід країни до економіки ринкового типу поставив систему освіти перед необхідністю радикального оновлення. Система інженерної, економічної та гуманітарної освіти несе на собі відбиток ринкової економіки. Звичайно інженери займаються своєю любимою справою та не звертають уваги на ринок, на зовнішнє середовище. Але те, що вони зробили, повинне ще й продаватися, бути конкурентоспроможним на ринку. Вибір того, що треба розробляти, диктується не тільки технологічними, а насамперед економічними вимогами. Конкуренція та економічні кризи дуже болісно відсікають навіть технологічно досконалі, але економічно не обґрунтовані рішення. Тому економічна освіта інженерів в умовах ринку стає вкрай необхідною.

Дослідження показали, що економічна освіта майбутнього інженера є способом формування його творчого потенціалу, якій включає інтелектуальну мобільність, вміння аналітично мислити та самостійно освоювати нові знання, навички, вміння. [6]

Однак, слід констатувати явну невідповідність існуючого рівня фундаментальної економічної підготовки, зокрема в технічних ВНЗ, потребам, що склалися в сучасному суспільстві. Криза адміністративно-командної системи не могла не відбитися на стані української економічної науки. Криза економічної науки як форма прояву загальної кризи природна, вона є віддзеркаленням кризи економічного життя суспільства. В той же час сучасна криза економічної теорії – це не локальне явище, притаманне тільки українській економічній науці, а загальносвітова тенденція кінця ХХ століття. У зв'язку з цим на практиці виникає низка протиріч:

- між зростаючими вимогами до якості сучасної економічної освіти та існуючої технології навчання майбутніх інженерів;

- між потребами випускників технічних університетів в економічній підготовці для успішної діяльності в умовах реального ринкового господарювання та мінімумом змісту фундаментальних економічних знань, визначеного державним освітнім стандартом вищої професійної освіти;

- між практичними потребами випускників – інженерів та рівнем теоретизування у викладанні економічних знань;

- між необхідністю засвоєння досить великого об'єму навчального матеріалу курсу економічної теорії та можливістю міцного, свідомого, глибокого його засвоєння за час, що відводиться у навчальному плані.

Дані протиріччя актуалізують значимість пошуку шляхів удосконалення процесу економічної підготовки фахівців інженерного профілю в умовах ринкової економіки. Тому важливим є питання: якій тип економічної освіти у найбільшій мірі сприяє активному засвоєнню знань, умінь та навичок, формує стійку потребу в безперервній економічній освіті, включаючи самоосвіту, і отже, підготовки працівника гнучкого, мислячого творчо, здатного вирішувати нестандартні завдання і пристосовуватися до мінливих умов реальної господарської практики.

Слід зауважити, що економічна освіта майбутніх інженерів має комплексний характер: передбачає гносеологічний (активізацію процесу пізнання), праксіологічний (організація продуктивної, ефективної, практичної діяльності) та аксіологічний (орієнтація на ціннісні аспекти освіти) розвиток студентів. Потенційні роботодавці потребують, а потому й вимагають, щоб до них на роботу приходили випускники, які знають як та вміють працювати в ринкових умовах. Тому в інженерно-технічній освіті доцільно застосовувати два взаємопов'язаних та взаємообумовлених рівня засвоєння економічних знань. Перший рівень – базовий курс економічної теорії, якій надає фундаментальні знання основ економічної науки, з макро- та мікроекономіки, бухгалтерського обліку тощо. Другий – спеціальні курси, які постійно оновлюються, віддзеркалюють розвиток наукових знань в економічній та технологічній сфері.

Отже, логіка інноваційного розвитку суспільства, який повинен стати головним пріоритетом державної політики найближчого майбутнього, потребує зростання трудової мобільності інженерного складу, його здатності опановувати нові види виробництва, технології, знаряддя праці. Такі вимоги до трудових ресурсів передбачають широкий спектр знань випускників навчальних закладів в граничних сферах діяльності, зокрема в менеджменті та економіці, навичок в організації праці, самоосвіті.

Економічна освіта є фундаментом економічної культури суспільства. Розвиток ринкових відносин вимагає адекватного поведіння інженерів та спеціалістів у конкурентному середовищі, детермінує вибір напрямків підприємницької діяльності, обсягів та структури виробництва, технологій та технічного оснащення насамперед з економічних критеріїв. Тому економічна освіта є необхідною умовою адекватного розвитку як окремої людини, так і суспільства в цілому.

Література

1. Агранович Б.Л., Похолков Ю.П. Основные принципы формирования национальной доктрины инженерного образования России. //Новые образовательные технологии в стратегии духовного развития общества. - Новосибирск: ГЦРО, 2000. - С. 24 - 38
2. Безтелесна Л. Управління людським розвитком в Україні: порівняльне оцінювання та напрямки вдосконалення // Україна: аспекти праці. – 2008. - №8. – С.34-39.
3. Вишневская Н.Т. Немецкая модель первичного профессионального образования // Труд за рубежом. – 2009. - №3. – С.27-43.
4. Добрускин М.Е. Роль гуманитарного образования в подготовке инженеров
Режим доступа:
<http://www.ecsocman.edu.ru/data/935/879/1216/017Dobruskin.pdf>
5. Егорова Г.И. Интеллектуализация профессиональной подготовки специалиста технического вуза. Санкт-Петербург: Изд-во ИОВ РАО, 2005. - 50 с.
6. Журавский В.А., Приходько В.Н., Федоров И.С. Высшая техническая школа на рубеже веков //Высшее образование в России. - №1. - 1999. – С.9-15.

3 травня 2011 року